

Голові спеціалізованої вченої ради
Д 11.107.01, доктору економічних
наук, професору В.І. Токареві

ВІДГУК

офіційного опонента Воротіна Валерія Євгеновича на дисертаційну роботу Овчаренка Руслана Вячеславовича на тему «Державний механізм реалізації принципу соціальної справедливості», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Актуальність теми та потреба в її комплексному дослідженні є обґрунтованими та не викликають сумнівів. Адже, ефективність реалізації принципу соціальної справедливості є динамічною величиною, що змінюється у відповідь на якісні трансформації суспільства. Це теоретичне положення визначає актуальність обраної Р.В. Овчаренком теми на сучасному етапі розвитку української держави та суспільства, які проходять етап пошуку самоідентифікації, відновлення економічного зростання та довгострокового позиціонування України у глобальному економічному та соціально-культурному середовищі.

Дисертаційну роботу виконано в рамках науково-дослідних тем Донецького державного університету управління Міністерства освіти і науки України: «Теоретико-методологічні засади розроблення та функціонування механізмів державного управління на центральному, регіональному, галузевому рівнях, в різних сферах суспільного життя» (номер державної реєстрації 0110U002889, 2011-2014 рр.), «Механізми соціалізації державної економічної політики» (номер державної реєстрації 0107U010126, 2007-2014 рр.), «Філософські та соціологічні аспекти державного управління» (номер державної реєстрації 0108U010898, 2008-2014 рр.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи та їх достовірність

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, обумовлена використанням широкого методологічного інструментарію та джерельної бази. Дисертантом, як зазначається у рукописі дисертації, використано 358 джерел, що відображує різні аспекти проблематики обраної теми.

Достовірність одержаних результатів підтверджується застосуванням загальнонаукових і специфічних методів дослідження, зокрема: системного підходу – на етапі обґрунтування принципів реалізації соціальної справедливості в рамках постнекласического етапу розвитку науки; порівняльного аналізу, аналогії, аналізу і синтезу – на етапі розробки моделі інноваційного народного підприємства; структурно-логічного моделювання – в процесі дослідження залежності структури мотивації персоналу від виду діяльності в рамках технологій заданого технологічного укладу; економічного аналізу (структури та динаміки), – в процесі дослідження динаміки форм власності в Україні в контексті ефективності господарського механізму; емпіричного і логічного узагальнення – на етапі розробки рекомендацій щодо впровадження механізму в галузевому та регіональному аспектах; організаційного проектування – в процесі розробки методичного підходу до вибору суб'єктів господарювання для впровадження моделі інноваційного народного підприємства в індивідуальному аспекті.

Інформаційною базою дослідження є вітчизняні і зарубіжні публікації, відображені в них результати теоретичних і методологічних розробок; дані статистики і результати соціологічних опитувань, що відображують характеристики українського суспільства як соціальної системи та характеризують рівень його економічного розвитку; законодавство України, що регламентує організаційно-правові форми

існування суб'єктів господарювання та відносини власності; результати досліджень, проведених науковими організаціями України, а також безпосередньо автором.

Теоретичною та методичною базою виконаного дослідження є положення холістичної парадигми на філософському рівні методології дослідження, закономірності теорії систем та синергетики на загальнонауковому рівні, дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених у галузях теорії державного управління, менеджменту, теорії держави і права, етології, психології, соціології, економіки та фінансів – на конкретно-науковому рівні дослідження.

Наукова новизна результатів дослідження

Найсуттєвіші результати, які відображають внесок дисертанта у розвиток державного механізму реалізації принципу соціальної справедливості через здійснення відносин власності на засоби виробництва, в обґрунтуванні та розробці його концептуального, методичного й організаційного забезпечення

В дослідженні автором уперше: обґрунтовано принципи реалізації соціальної справедливості що включають: принцип необхідної розмаїтості форм власності; принцип формування параметра порядку в саморегульованій системі; принцип розмаїтості напрямків еволюції, та складають концептуальну основу механізму реалізації принципу соціальної справедливості (с. 118-128); розроблено модель інноваційного народного підприємства, яка передбачає виняткову можливість придбання власності на основі трудової діяльності працівників, складає організаційну основу механізму реалізації принципу соціальної справедливості через здійснення відносин власності на засоби виробництва (с. 159-163; 201-237); розроблено методичний підхід до вибору суб'єктів господарювання для впровадження моделі інноваційного народного підприємства в індивідуальному аспекті, що враховує тенденції довгострокового розвитку

та передбачає прогноз фінансових потоків та аналіз організаційної моделі суб'єкта господарювання (с. 181-200).

В методичній частині дисертаційного дослідження удосконалено: концептуальний підхід до визначення базових детермінант поняття «соціальна справедливість», що включають домінуючий спосіб виробництва як матеріальний чинник та ціннісний чинник, який містить світогляд, систему цінностей та цілей членів соціальної системи, що дозволяє прогнозувати еволюцію уявлень про соціальну справедливість в конкретній соціальній системі (с. 26-53); методичний підхід до аналізу формування структури власності в національній економіці, що передбачає дослідження впливу наступних чинників: технологічного укладу; циклічності процесів «націоналізація-приватизація»; процесів, що характеризують ступінь концентрації капіталу; а також суб'єктивних чинників впливу (цілей, цінностей, моди, зовнішнього впливу) (с. 128-142); методичний підхід до аналізу динаміки форм власності в контексті ефективності господарського механізму, що включає наступні основні етапи: визначення якісно відмінних етапів розвитку національної економіки у вигляді часових інтервалів, що відрізняються різними цілями розвитку; характеристика основних структурних змін національної економіки на кожному з часових інтервалів; аналіз рівня розвитку національної економіки, досягнутого в результаті реалізованих змін: оцінка динаміки ВВП, конкурентоспроможності національної економіки, рівня технологічного розвитку (с. 237-257); концептуальний підхід щодо обґрунтування залежності структури мотивації персоналу від виду діяльності в рамках технологій заданого технологічного укладу, який забезпечує адекватність стимулів, що обираються, виду діяльності – репродуктивній, продуктивній чи творчій – як передумова формування системою державного управління інституційного середовища, адекватного завданням соціально-економічного розвитку при визначеному рівні технологій виробництва (с. 142-159); науково-практичний підхід до

визначення функцій муніципального банку, що складає фінансову інфраструктуру для впровадження механізму реалізації принципу соціальної справедливості через здійснення відносин власності на засоби виробництва на локальному рівні (с. 260-271).

В процесі проведення дослідження дістали подальшого розвитку: концептуальний підхід щодо визначення природи держави як підсистеми забезпечення стійкості суспільства, що базується на монопольній реалізації функції застосування сили, чи придушення та не дозволяє розглядати цей соціальний інститут як систему встановлення соціальної справедливості, стійку в довгостроковій перспективі (с. 53-77); методичний підхід до вибору суб'єктів господарювання для впровадження моделі інноваційного народного підприємства у галузевому аспекті, що передбачає класифікацію галузей національної економіки за рівнем їх технологічного розвитку (с. 166-181); науково-практичні рекомендації щодо впровадження державного механізму реалізації принципу соціальної справедливості через здійснення відносин власності на засоби виробництва в Україні в галузевому та регіональному аспектах, що дозволяють конкретизувати галузі економіки та регіони пріоритетного впровадження моделі «інноваційного народного підприємства» (с. 259-260).

Отже, новизна дослідження, проведеного Р.В. Овчаренком, не викликає сумнівів.

Практичне значення результатів дослідження

Наукові висновки і результати дисертаційного дослідження доведені до рівня конкретних пропозицій, що можуть бути рекомендовані органам державної влади і державних установ, з метою забезпечення механізму реалізації принципу соціальної справедливості через здійснення відносин власності на засоби виробництва.

Розроблені рекомендації щодо формування мотиваційних стимулів, адекватних виду діяльності з урахуванням технологічного укладу

виробничої системи, знайшли своє практичне застосування в діяльності ТОВ «Снабінвест» (довідка про впровадження № 23/03 від 17.03.2015.) та ТОВ «Профальянс» (довідка про впровадження № 712-03/4 від 07.04.2015).

Практичні рекомендації та теоретичні положення, які обґрунтовано в дисертаційній роботі, використовуються в навчальному процесі у Донецькому державному університеті управління Міністерства освіти і науки України (довідка № 01-21/03-1 від 21.05.2014 р.).

Аналітичний інструментарій, який запропоновано автором, враховано в діяльності Департаменту економіки Донецької обласної державної адміністрації: методичний підхід до аналізу формування структури власності, що передбачає дослідження впливу наступних чинників: технологічного укладу; циклічності процесів «націоналізація-приватизація»; процесів, що характеризують ступінь концентрації капіталу; а також суб'єктивних чинників впливу (цілей, цінностей, моди, зовнішнього впливу); (довідка № 02-12/187-1 від 27.03.2014 .).

Повнота викладення роботи в опублікованих наукових працях та авторефераті

Публікації Р.В. Овчаренка повною мірою відображають зміст дисертаційної роботи та отримані висновки. Обсяг друкованих праць та їх кількість відповідають вимогам п. 11, 12, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» щодо основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління. Відповідні публікації є з кожного розділу роботи. Результати роботи за темою дисертації опубліковано у 31 науковій праці, що включають: 1 монографію, 22 статті – у фахових наукових журналах та збірниках наукових праць і 8 публікацій – в матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій 26,8 д.а., з яких особисто автору належить 26,8 д.а.

Детальний аналіз дисертаційної роботи й автореферату

Р.В. Овчаренка дає підстави констатувати ідентичність автореферату й основних положень дисертації. Подані в авторефераті наукові положення, висновки та рекомендації повністю розкриті й обґрунтовані в тексті дисертаційної роботи. Автореферат не містить інформації, яка відсутня в дисертаційній роботі.

Теоретична значущість результатів дисертаційного дослідження

Теоретичне значення результатів проведеного дослідження полягає у формуванні концептуальної основи механізму реалізації принципу соціальної справедливості шляхом обґрунтування принципів реалізації соціальної справедливості, сформульованих в рамках постнекласичного етапу розвитку науки, що включають: 1) принцип необхідної розмаїтості форм власності (обумовлений не тільки багатокладністю економіки, але й різною природою галузей економіки, що потребує адекватного підходу до формування виробничих відносин, а, отже, розмаїтості форм власності); 2) принцип формування параметра порядку в саморегульованій системі, що постулює наступне: будь-яка складна відкрита динамічна система в процесі становлення проходить шлях від екіфінальності до ієрархічності, що обумовлено процесом формування її параметрів порядку; 3) принцип розмаїтості напрямків еволюції, який передбачає, що соціальний прогрес не є імперативом, і тому еволюційний прорив у формуванні відносин власності, досягнутий на визначеному етапі розвитку суспільства, далеко не завжди є стійким і заданим.

Визначені принципи обумовили обґрунтування моделі «інноваційного народного підприємства» як організаційної форми, що забезпечує функціонування державного механізму реалізації принципу соціальної справедливості.

Методичні положення та підходи дослідження знаходяться на необхідному рівні деталізації для їх використання в практичній діяльності органів державної влади України.

Зауваження до змісту роботи й оформленню дисертації

Разом із цим, дисертаційне дослідження, як і будь-яка творча праця, містить певні дискусійні моменти, недоліки, спірні положення, висвітлення та зауваження щодо яких сприятиме більш повній та об'єктивній характеристиці одержаних результатів. Представимо окремі з них.

1. Визначаючи причини нерівності як глобальної тенденції розвитку (с. 25 дисертаційного дослідження), автором не враховано об'єктивно існуючу нерівність людей при народженні. Адже, існує об'єктивна різниця у рівні фізіологічного, психологічного, інтелектуального розвитку в межах людської популяції. Цей факт обумовлює, у значному ступені, наявність нерівності як соціального статусу та визначає початкові умови для формування принципів та механізмів реалізації принципу соціальної справедливості.

2. У дослідженні еволюції проблеми забезпечення соціальної справедливості (п. 2.1 дисертації) недостатньо докладно представлено аналіз соціалістичних моделей регулювання відносин власності.

3. В процесі обґрунтування організаційного забезпечення державного механізму реалізації відносин власності (п. 3.3 дисертаційного дослідження) доцільно було б розглянути не тільки реалізацію визначеного механізму через відносини власності на засоби виробництва, а й проаналізувати інші напрямки організаційного забезпечення його функціонування, а саме: інструментів реалізації соціальної політики держави в контексті їх ефективності.

4. В дослідженні доведено, залежність структури мотивації персоналу від виду діяльності в рамках технологій заданого технологічного укладу. Зокрема, автор стверджує, що виробництва третього укладу потребують від персоналу переважно репродуктивних видів діяльності, що досягається на основі домінування зовнішніх

стимулів; виробництва четвертого укладу - продуктивних видів діяльності, що мотивується як зовнішніми стимулами, так і внутрішньою залученістю співробітника; виробництва п'ятого і шостого укладів засновані на творчих видах діяльності (с. 27 автореферату). В цьому контексті доцільно конкретизувати, як функціонують інноваційні підрозділи незалежно від технологічного укладу, та провести більш коректу класифікацію системи мотивації від технологічного укладу та виду діяльності фахівця.

Висловлені зауваження й побажання мають переважно рекомендаційний характер. Вони не знижують загальної високої оцінки дисертаційної роботи, яке в межах визначених автором цілей і завдань є цілісним, закінченим дослідженням важливої й актуальної проблеми державного управління.

Відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника

Дисертація Овчаренка Руслана Вячеславовича на тему «Державний механізм реалізації принципу соціальної справедливості» є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому розв'язано важливу наукову проблему щодо розвитку державного механізму реалізації принципу соціальної справедливості через здійснення відносин власності на засоби виробництва.

Загальна оцінка роботи позитивна.

Зміст дисертаційної роботи відповідає обраній темі, забезпечує досягнення поставленої мети і завдань дослідження. Винесені на захист нові положення, висновки та рекомендації є достовірними. Оформлення дисертаційної роботи відповідає необхідним вимогам.

Загальний висновок та оцінка дисертації

Актуальність обраної теми дослідження, високий науковий рівень, аргументованість і достовірність отриманих висновків та рекомендацій,

ступінь наукової новизни, теоретична та практична значущість, стиль викладення матеріалу та оформлення рукопису дають підстави зробити висновок, що дисертаційна робота на тему «Державний механізм реалізації принципу соціальної справедливості» за своїм змістом і оформленням відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України та пп. 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», а її автор, Овчаренко Руслан Вячеславович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент

Доктор наук з державного управління,
професор Інститут законодавства
Верховної Ради України, завідувач
сектору економічних проблем
законотворення

[Handwritten signature]
В.Є. Воротін

Підпис В.Є. Воротіна засвідчую

